

Langweer (Fr.), Wieling

Een Waarderend Archeologisch
Veldonderzoek

2006-07/25

*Langweer (Fr.), Wieling:
Een Waarderend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht
van Gemeente Skarsterlân

augustus 2006
Steekproefrapport 2006-07/25
ISSN 1871-269X
CIS-code: 18318
auteurs: drs. Caroline Tulp
          drs. Richard Exaltus
          dr. Johan Jelsma

De Steekproef bv, Archeologisch
Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn
telefoon 050 - 5779784
fax 050 - 5779786
internet www.desteckproef.nl
e-mail info@desteckproef.nl
KvK 02067214

Inhoud

1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en doel	1
1.2 Locatie	2
1.3 Administratieve gegevens	2
2. Methoden en Technieken	3
2.1 Bureauonderzoek	3
2.2 Veldonderzoek	3
3. Resultaten en Interpretatie	5
3.1 Bureauonderzoek	5
3.2 Veldonderzoek	7
4. Conclusies en Advies	9
Appendix	

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van de gemeente Skarsterlân, vertegenwoordigd door de heer H. Loonstra, is een waarderend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd in het plangebied Wieling te Langweer. De aanleiding voor het onderzoek is de conclusie van het eerder uitgevoerde inventariserend archeologisch veldonderzoek door De Steekproef in 2003 ten behoeve van de geplande dorpsuitbreiding.¹

Het onderzoek bestaat uit een kort bureauonderzoek en een veldonderzoek op twee plekken. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare archeologische plus bodemkundige en historisch-geografische informatie, inclusief de veldgegevens die tijdens het inventariserende veldonderzoek zijn verzameld. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het waarderende veldonderzoek is in de eerste plaats de boordichtheid te vergroten op het zuidwestelijke deel van het terrein en het noordoostelijke (maïs-) perceel nader te bekijken in verband met oppervlakte-vondsten die daarop zijn gedaan.

Figuur 1: Langweer, Wieling: ligging van het onderzoeksgebied. De begrenzing van het in 2003 onderzochte gebied is met een rode lijn weergegeven. De nu gewaardeerde delen zijn met blauw ingetekend. [Naar: ANWB, 2004. *Topografische Atlas Friesland 1:25000*. ANWB bv, Den Haag; een blok geeft een vierkante kilometer aan.]

¹ Jelsma, J. & C. Tulp. 2003. *Goingarjip, Idskenhuizen, Langweer en Sintjohannesga: Verkennend archeologisch onderzoek in de gemeente Skarsterlân*. Zuidhorn, De Steekproef 2003-01/7.

Figuur 2: Langweer, Wieling: foto van het plangebied, genomen vanuit de zuidwestelijke hoek naar het noordoosten toe. Op deze foto is duidelijk te zien dat het terrein naar het noordoosten toe oploopt.

1.2 Locatie

Het plangebied bevindt zich aan de zuidoostzijde van Langweer, ten oosten van het sportcomplex en de straat Wieling, gemeente Skarsterlân (zie Figuren 1 en 3). Het plangebied bestaat uit een grasperceel (momenteel in gebruik als mini-camping) en een smal maïspaneel in het noordoosten (zie Figuur 2).

1.3 Administratieve gegevens

Provincie:	Friesland
Gemeente:	Skarsterlân
Plaats:	Langweer
Toponiem:	Wieling
Kaartblad:	10H
CIS-code:	18318
RD-hoekcoördinaten:	177,815/552,377; 177,894/552,446; 178,130/552,187; 178,028/552,137
Oppervlakte:	3,4 hectare

2. Methoden en Technieken

2.1 Bureauonderzoek

In het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 1 weergegeven bronnen geraadpleegd.

Tabel 1: Langweer, Wieling: overzicht van de geraadpleegde bronnen.

ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Friesland 1:25000</i> . ANWB bv, Den Haag.
Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) [ARCHIS].
<i>Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE; www.fryslan.nl)</i>
Schotanus, C. 1664. <i>Beschrijvinge van de Heerlyckheydt van Frieslandt</i> . Facsimile-uitgave 1978. De Tille bv Leeuwarden/Theatrum Orbis Terrarum bv Amsterdam.
Stichting voor Bodemkartering, 1974. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 10 West (gedeeltelijk) Sneek - 10 Oost Sneek</i> . StiBoKa, Wageningen.
Stichting voor Bodemkartering, 1982. <i>Geomorfologische van Nederland 1:50000. Blad 10 Sneek (gedeeltelijk)</i> . StiBoKa, Wageningen.
12 Provinciën. 2005. <i>Luchtfoto Atlas Fryslân 1:14 000</i> . Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.
Versfelt, H.J. & M. Schroor. 2005. <i>De Atlas van Huguenin, Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland. 1819-1829</i> . Groningen/Veendam.
Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. <i>Grote Historische Provincie Atlas 1:25 000. Friesland 1853-1856</i> . Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
www.dewoonomgeving.nl

2.2 Veldonderzoek

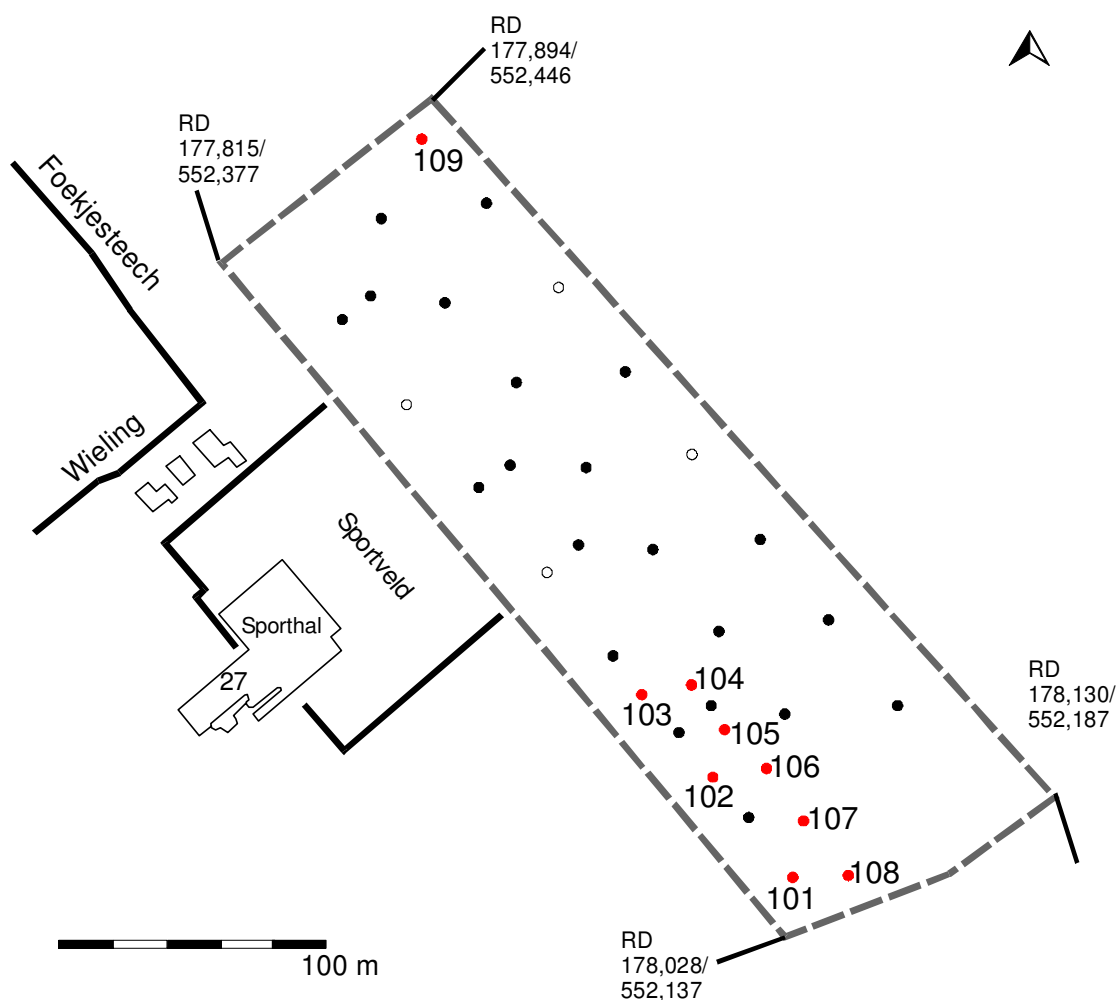
Het onderzoek heeft plaats gevonden op 25 juli 2006. In totaal zijn negen waarderende boringen geplaatst (zie Figuur 3).

Sinds het inventariserende veldonderzoek zijn de voorschriften van de Provincie Fryslân bijgesteld en gepubliceerd op de internetpagina www.fryslan.nl. Op de Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE) staat voor het terrein voor de periode ijzertijd-Middeleeuwen een 'karterend onderzoek 3' vermeld. De nadruk ligt op sporen die met veenontginningen te maken hebben en eventueel aanwezige huisterpjes. Voor de periode steentijd/bronstijd is in het zuiden een 'quicksan' voldoende en in het overige deel een 'karterend onderzoek 2'. Dit houdt in dat een archeologisch bureauonderzoek en een booronderzoek met gemiddeld twee (in het zuiden) tot zes boringen per hectare plus NAP-hoogten-bepalingen vereist zijn.

Voor het meetsysteem wordt verwezen naar het eerder verschenen rapport. In het zuidwestelijke deel zijn acht boringen binnen dit meetsysteem geplaatst (zie Figuur 3). Er is met een 10 cm edelmanboor geboord. De

opgeboorde grond is op een 4 mm zeef doorzocht op archeologisch materiaal zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bot en houtskool. Daarnaast zijn bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle overige bijzonderheden zoals roestvlekken, puinresten, grind, e.d.

De hoogte van de boorlocaties ten opzichte van NAP is bepaald met behulp van een waterpasinstrument. Een veldkartering is uitgevoerd op het maïsperceel.

Figuur 3: Langweer, Wieling: boorpuntenkaart. De begrenzing van het plangebied is aangegeven met een grijze onderbroken lijn. De zwarte punten geven de boorlocaties van het eerder uitgevoerde onderzoek weer, de open cirkels zijn overgeslagen boringen en de rode, genummerde punten geven de nu uitgevoerde boringen weer.

3. Resultaten en Interpretatie

3.1 Bureauonderzoek

Bodem

Het onderzochte terrein bevindt zich grotendeels op een dekzandrug met in het zuidwesten en noordoosten een dekzandvlakte, vervlakt door veen en/of overstromingsmateriaal (classificatie geomorfologische kaart respectievelijk 3K14 en 2M14). De bodem bestaat in het zuidoosten uit een veldpodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand (classificatie bodemkaart Hn21 met grondwatertrap III: gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm en gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 80 en 120 cm beneden het maaiveld). Volgens de bodemkaart bestaat de rest van het plangebied uit een koopveengrond met zand op minder dan 120 cm diepte (classificatie bodemkaart hVz met grondwatertrap II: gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 50 en 80 cm onder het maaiveld).

Archeologie

Het onderzoeksgebied bevindt zich buiten de historische kern van Langweer [CMA-nummer 15011/10H-048].² Op het terrein is tijdens het vorige onderzoek in 2003 een aantal vondsten gedaan en gemeld aan het CAA [CAA-nummers 51415 en 400348]. Het zijn vondsten die tijdens de veldkartering op het maisperceel zijn gedaan: verbrand steen en scherven aardewerk. Voor de meldingen en meer informatie wordt verwezen naar Figuur 4 en Tabel 2.

Tabel 2: Langweer, Wieling: overzicht van de CMA- en CAA-meldingen.

Nummer	RD	Omschrijving	Datering
CMA 15011/10H 048	177,475/552,451	dorpskern van Langweer	vanaf late Middeleeuwen: vanaf 1050 nC
CAA 52415	177,968/552,235	2 fragmenten verbrand steen 1 fragment glas 1 aardewerken "kogel" 2 scherven aardewerk, handgevormd	onbekend onbekend vanaf late Middeleeuwen B: vanaf 1250 nC 450-1500 nC
400348	177,900/552,200	8 scherven aardewerk: terpaardewerk, Merovingisch/Karolingisch, geglazuurd	vanaf late ijzertijd: vanaf 250 vC

²

Archeologische vondsten en terreinen zijn vermeld in het ARCHIS-gegevens bestand van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemondezoek (ROB). Archeologische terreinen en monumenten staan in het Centraal Monumenten Archief (CMA) en de vondsten in het Centraal Archeologisch Archief (CAA).

Historische Geografie

In de geraadpleegde historische atlassen staat het terrein weergegeven als grasland. De parcelering loopt in ieder geval vanaf het begin van de 19^e eeuw gelijk aan de huidige. De sloot tussen het maïspaneel in het noordoostelijke en het graspaneel in het zuidwestelijke deel is er na het begin van de 20^e eeuw gegraven.

Archeologisch Verwachtingsmodel

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek in 2003 werd vastgesteld dat de bodem deels verstoord was. In de zuidwestelijke hoek van het terrein was de bodem vrij gaaf, maar er waren geen archeologische indicatoren aangetroffen. Het terrein loopt naar het westen en zuidwesten toe af in hoogte. De bodem op het hogere deel van het terrein (met name het maïspaneel in het oosten en noordoosten) is niet meer intact, maar het is mogelijk dat er op de flanken van de zandkop nog archeologische grondsporen of indicatoren aanwezig zijn. Over het midden, in de lengte van het plangebied lopen twee persleidingen van het riool, waardoor extra boringen op dit deel niet goed mogelijk zijn. In het zuidwestelijke deel zijn daarom nog extra boringen gezet om de kans op het doen van archeologische vondsten groter te maken. Op het noordoostelijke pannel heeft deze aanpak niet veel nut, omdat de bodem hier kapot is. Op dit pannel zijn tijdens de veldkartering in 2003 vondsten gedaan van onder andere verbrand steen en scherven aardewerk. In de boringen zelf is toen niets aangetroffen. Een tweede veldkartering zal meer kunnen zeggen over de variatie aan materiaal dat hier aan het oppervlak ligt en of dit materiaal afkomstig is van het terrein zelf of is opgebracht.

3.2 Veldonderzoek

Bodem

De bodem in de zuidwestelijke hoek is vrij gaaf. Onder de bouwvoor is in de zuidelijke boringen (nummers 101, 102, 107 en 108) een 5-20 cm dik pakket sterk veraard veen aangetroffen. Hieronder bevindt zich een ongeveer 5 cm dunne vernatte, uitgespoelde laag, gevolgd door een donkerbruine BC-horizont (de overgang tussen een bruine inspoelingslaag en het gele zand). In de boringen die wat hoger liggen (nummers 104, 105 en 106) ontbreekt het veraarde veen en de vernatte laag. Het terrein loopt naar het oosten en noordoosten toe zichtbaar in hoogte op (zie ook Figuur 2). Boring 109 laat een dikke, met geel zand en veenbrokken verstoorde bouwvoor zien. Op 110 cm diepte bevindt zich een vermengde BC-laag. De zandkop heeft meer naar het zuiden gelegen en door veelvuldig ploegen is de depressie hier waarschijnlijk opgevuld en de bouwvoor dikker geworden.

Archeologie

In de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied is het opgeboorde materiaal gezeefd. Er zijn echter geen archeologische indicatoren als houtskool, aardewerk of verbrand vuursteen aangetroffen. Deze gewaardeerde locatie ligt op de flank van een zandrug en de zuidelijkste boringen liggen nog lager en bevatten een laag veraard veen.

Tijdens de veldkartering tussen de rijen maïs zijn scherven aardewerk gevonden, evenals puin en fragmenten gele bakstenen. Er is geen concentratie waargenomen van scherven en het aardewerk is niet uit dezelfde periode afkomstig (zie Figuur 5). Om deze redenen is het onwaarschijnlijk dat we met een vindplaats te maken hebben en is het aannemelijker dat het om opgebrachte grond gaat die van elders afkomstig is. De kans op steentijd-materiaal is wegens de grote verstering op dit deel van het terrein zeer gering.

Figuur 5: Langweer, Wieling: foto van de variëteit aan aardewerk dat zich aan het oppervlak op het noordoostelijke perceel bevindt.

4. Conclusies en advies

In 2003 is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd op het terrein aan Wieling te Langweer. De bodem bleek tijdens dit onderzoek deels verstoord te zijn. In de zuidwestelijke hoek, die lager ligt, was de bodem nog het meest gaaf, maar er waren geen archeologische indicatoren aangetroffen. Vondsten (vooral in de vorm van aardewerk) werden wel op het noordoostelijke perceel aangetroffen. Deze vondsten werden echter tijdens de veldkartering aan het oppervlak gedaan en niet in de boringen. De bodem was hier sterk verstoord met onder de bouwvoor direct geel zand of een vermengd restant van een BC-horizont. Vanwege de gaafheid van de bodem op het eerste deel en de vondsten op het andere perceel zijn deze twee delen van het plangebied toen niet zonder beperkingen vrijgegeven. Nader onderzoek was noodzakelijk en er werd een archeologische begeleiding geadviseerd. Dit bleek moeilijk uitvoerbaar en na overleg met de opdrachtgever is besloten de twee terreindelen te waarderen. Dit is conform de inmiddels herziene richtlijnen van de provincie Fryslân.

Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel voor de beide delen opgesteld. De resultaten van het veldwerk voldoen hier aan. Op de flank van de zandkop is kans op de aanwezigheid van steentijd-materiaal. Tijdens het zeven zijn echter geen indicatoren aangetroffen. Daar de kop zelf is aangeploegd en er geen vondsten als bewerkt vuursteen aan het oppervlak zijn gedaan, worden hier geen steentijd-indicatoren verwacht in de boringen. Er is hier op dit noordoostelijke perceel dan ook maar een extra boring geplaatst en verder is hier een veldkartering uitgevoerd. Aan het oppervlak is evenals tijdens het eerder uitgevoerde onderzoek aardewerk aangetroffen, evenals puin en baksteenresten.

Advies

Het advies van het eerdere, inventariserende onderzoek was een archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden in de zuidwestelijke hoek van het terrein en over het maisperceel. Dit advies kan door het waarderende onderzoek worden bijgesteld. Hoewel de aanwezigheid van archeologische sporen op het (zuid-) westelijke grasperceel niet is uit te sluiten, is de kans hierop klein. Het noordoostelijke deel van het grasperceel bevat twee riool-persleidingen en is hierdoor verstoord en de zuidwestelijke hoek ligt laag en bevat in de zuidelijke boringen veraard veen. Er zijn hier geen archeologische indicatoren waargenomen. Op het noordoostelijke perceel bevindt zich deels een zandkop, maar deze is aangeploegd en zelfs de flanken zijn niet intact. Aan het oppervlak ligt archeologisch materiaal, maar dit is niet geconcentreerd en uit verschillende perioden afkomstig.

Op basis van de bovenstaande resultaten concluderen wij dat hoewel de aanwezigheid van onverstoorde archeologische grondsporen in het plangebied niet geheel is uit te sluiten, er geen aanwijzingen voor vroegere bewoning/activiteiten zijn aangetroffen. Beschermende en/of verder beperkende maatregelen zijn dan ook niet wetenschappelijk te verdedigen. Archeologisch vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Wij wijzen erop dat bij het onverhoopt aantreffen van archeologische materialen en/of sporen deze conform de Monumentenwet 1988 artikel 47 gemeld dienen te worden bij de gemeente Skarsterlân.

Zuidhorn, 10 augustus 2006

drs. C. Tulp
(senior archeoloog)

Appendix

Langweer (Fr.), Wieling
boorprofielen en bodembeschrijving volgens NEN5104